

MA'NAVIY MEROS – MILLIY TARAQQIYOTNING ASOSIY OMILI

Egamberdiyeva Mahliyo Qahramon qizi

*Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch Davlat
Universiteti Tarix yo'nalishi 2 – bosqich talabasi.*

E-mail egamberdiyevamahliyo37@gmail.com

Tel: +998932467806

Annotatsiya: Mazkur maqolada ma'naviy merosning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini va ahamiyati tahlil qilinadi. Ma'naviy meros xalqning tarixiy, madaniy hamda axloqiy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan bebaho boylik sifatida qaraladi. Tadqiqotda milliy o'zlikni anglash, ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash hamda ularni yosh avlod ongiga singdirishning ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ma'naviy merosning zamonaviy taraqqiyot jarayonlariga ta'siri, madaniy yangilanish va ma'naviy barkamollikni shakllantirishdagi roli ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Natijada, barqaror jamiyat qurishda manaviy merosning strategik ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, jamiyat, Imom Buxoriy, Marg'inoniy, Bahouddin Naqshband, ma'naviy meros, Imom Moturidiy.

Har bir xalqning o'z tarixiy taraqqiyoti, ma'naviy qadriyatlari va boy madaniy merosi uning bugungi hayoti hamda kelajagini belgilab beradi. Ma'naviy meros — bu ajdodlardan bizgacha yetib kelgan ilm-fan, adabiyot, san'at, axloq, diniy qarashlar, urf-odat va an'analar majmuidir. U millatning o'zligini namoyon etadi, xalqni birlashtiradi va uni taraqqiyot sari yetaklaydi. Zero, ma'naviy merosni qadrlash va uni asrab-avaylash har bir avlodning muqaddas burchidir. Bugungi globallashtirish davrida, turli madaniyatlar to'qnashuvi jarayonida, milliy o'zlikni saqlash va jamiyatni barqaror rivojlantirishda ma'naviy merosning ahamiyati yanada ortmoqda. Chunki ma'naviy qadriyatlarga suyanmagan jamiyatda maqsad, birlik va barqarorlik bo'lmaydi. Shuning uchun ham o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan ma'naviy boyligini o'rganish, yoshlar ongiga singdirish va uni zamonaviy taraqqiyot bilan uyg'unlashtirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Ma'naviyat tushunchasining ilmiy, falsafiy, adabiy yoki oddiy tilda ifodalanadigan ko'plab ta'riflarini keltirish mumkin. Umuman, o'zida juda chuqur va keng qamrovli ma'no-mazmunni mujassam etgan bu tushunchaga har qaysi ma'rifatli inson o'zining falsafiy yondashuvi, siyosiy qarashlari va e'tiqodi, ong-u tafakkuridan kelib chiqqan holda turlicha ta'rif va tavsiflar berishi tabiiy. Shuning uchun ham bu masala bo'yicha ilmiy adabiyotlarda, kundalik matbuotda bir-biridan farq qiladigan fikr-mulohazalarni uchratganda bundan taajjublanmasdan, ularni har qaysi muallifning

o`ziga xos dunyoqarashi, mushohada tarzi ifodasi sifatida qabul qilish o`rinlidir. Shu fikrni mantiqiy davom ettirib, ma`naviyat insonni ruhan poklanish, qalban ulg`ayishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, iymon-e`tiqodini butun qiladigan, vijdonini uyg`otadigan beqiyos kuch, uning barcha qarashlarining mezonidir, desak, menimcha, tariximiz va bugungi hayotimizda har tomonlama o`z tasdig`ini topib borayotgan haqiqatni yaqqol ifoda etgan bo`lamiz [3. B – 18.19].

Ma`lumki, xalqimiz azaldan islom dini va madaniyati rivojiga beqiyos hissa qo`shib keladi. Bu haqiqatni jahon jamoatchiligi, butun musulmon dunyosi yaxshi biladi va tan oladi. Nufuzli xalqaro tashkilot bo`lmish Islom konferensiyasi tashkilotining ta`lim, fan va madaniyat masalalari bo`yicha tuzilmasi – AYSESKO tomonidan Toshkent shahrining 2007-yilda Islom madaniyati poytaxti deb e`lon qilingani ham ana shunday yuksak e`tirofning yana bir tasdig`idir [3. B – 38].

Buyuk mutafakkir va allomalarimizning islom madaniyatini ravnaq toptirishga qo`shgan betakror hissasi to`g`risida so`z yuritganda, eng avvalo, haqli ravishda musulmon olamida “muhaddislar” sultoni deya ulkan shuhrat qozongan Imom Buxoriy bobomizning muborak nomlarini hurmat-ehtirom bilan tilga olamiz. Bu mo`tabar zot merosining gultoji bo`lmish eng ishonchli hadislar to`plami “Al-jome as-sahih” kitobi islom dinida Qur`oni karimdan keyingi ikkinchi muqaddas manba bo`lib, ahli islom e`tiqodiga ko`ra, u bashariyat tomonidan bitilgan kitoblarning eng ulug`i hisoblanadi. Mana, o`n ikki asrdiki, bu kitob millionlab insonlar qalbini iymon nuri bilan munavvar etib, haq va diyonat yo`liga chorlab kelmoqda [3. B – 38].

Yana bir ulug` vatandoshimiz – Abu Iso Muhammad ibn Iso Termiziyning ma`naviy merosi, jumla-dan, “Sunani Termiziy” asari ham musulmon olamida ana shunday yuksak qadrlanadi. Allomaning asrlar davomida olim-u fuzalolarga dastur bo`lib kelgan insof va adolat, insonparvarlikni targ`ib etuvchi g`oyalari hozirgi murakkab davrimizning ko`plab axloqiy-ma`naviy masalalarini hal etishda ham muhim ahamiyat kasb etishi bilan e`tiborga molikdir.

Manbalarning guvohlik berishicha, Imom Buxoriy vafot etgan yili, ya`ni milodiy 870-yili tariximizdagi yana bir mumtoz siymo – Imom Moturidiy tavallud topgan ekan. Bu voqea zahirida shaxsan menga ilohiy bir bog`liqlik, Ollohning buyuk marhamati bordek, bamisoli Imom Buxoriyning nurli qalamini Imom Moturidiy olib, ul zotning xayrli ishlarini davom ettirishga bel bog`lagandek tuyuladi. Imom Moturidiy bobomizning o`rta asrlardagi g`oyat xatarli va tahlikali bir vaziyatda o`z hayotini xavf ostiga qo`yib, avlodlarga ibrat bo`ladigan ma`naviy jasorat namunasini ko`rsatib, islom olamida “Musulmonlarning e`tiqodini tuzatuvchi” degan yuksak sharafiga sazovor bo`lgani bu nodir shaxsning ulkan aql-zakovati va matonatidan dalolat beradi.

Ul zot asos solgan motrudiya maktabi Sharq mamlakatlarida bunday katta shuhrat topishining sababi shundaki, unda ilgari surilgan g`oyalar islom dinimizning

asosini to'g'rilik, ezgulik va insoniylikdan iborat deb biladigan jamiki mo'min-musulmonlarning qarash va intilishlari bilan hamohang edi.

O'zining beqiyos salohiyati bilan buyuk ilmiy maktab yaratib, go'zal Farg'ona diyorini jahonga tarannum etgan islom huquqshunosligining yana bir ulkan namoyandasi Burhoniddin Marg'inoniyning tabarruk nomini butun musulmon dunyosi yuz yillar davomida e'zozlab keladi. Bu mo'tabar allomaning Sharq olamida «Burhoniddin va milla», ya'ni «Din va millatning hujjati» degan yuksak unvonga sazovor bo'lgani ham buni yaqqol isbotlaydi. Marg'inoniyning o'lmas merosi, xususan, ellik yetti kitobdan iborat «Hidoya» - «To'g'ri yo'l» deb atalgan asari, mana, sakkiz asrdiki, musulmon mamlakatlarida eng nufuzli va mukammal huquqiy manba sifatida e'tirof etib kelinayotgani albatta bejiz emas.

Butun dunyoga ma'lum va mashhur bo'lgan buyuk alloma va aziz-avliyolarimiz orasida Abdulxoliq G'ijduvoni va Bahouddin Naqshbandning muborak siymosi alohida ajralib turadi. Ota-bobolarimiz ulug' avliyo Bahouddin Naqshbandga chin dildan ixlos qo'yib, uni «Bahouddini Balogardon» deb ta'riflab kelishida teran ma'no bor. Uning «Diling Ollohda, qo'ling mehnatda bo'lsin» degan hayotbaxsh hikmati dinimizning olijanob ma'no-mohiyatini yorqin ifodalab, xuddiki shu bugun aytilgandek jaranglaydi.

Boy ma'naviy merosimizni shakllantirishda o'sha davrda Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Muhammad Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Ahmad Farg'oniy, Abu Mansur Moturidiy, Abu Hamid Usturlobi, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino kabi mutafakkir bobolarimiz hayoti va faoliyati, asarlarida o'z talqinini topgan.

Prezidentimiz Islom Karimovning “O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida...” kitobida mamlakatimiz va davlatimiz oldida turgan bunday ulkan vazifani hal qilishning yo'l-yo'riqlarini quyidagicha ko'rsatib bergan edi: O'tish davrining keskin ijtimoiy muammosi ko'p kishilar uchun qaror topgan turmush tarzining buzilishidan, hayotiy mo'ljallarning, fikrlash tarzi, ijtimoiy fe'l-atvor, boqimandalik kayfiyatining o'zgarishidan iborat. O'tish davrida odamlarning tafakkur yuritish psixologiyasi o'zgaradi, bu esa ayonki, hamma vaqt ham oson kechavermaydi. Xalqimizning ma'naviy boyliklarini, jahon sivilizatsiyasi eng yaxshi yutuqlarini o'zida mujassamlashtirish bugunning eng muhim vazifasidir. Faqat ana shu asosdagina, oldimizga qo'ygan yuksak maqsadlar barchamiz uchun hayotimizning mazmuniga aylanib qolgandagina millatning ongli vatanparvarlik ruhini yuksaltirib, rivojlangan ilg'or mamlakatlar kabi taraqqiyot yo'lidan ildam qadam tashlash imkoni tug'iladi [2. B-24].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hamdamova.M. – Ma'naviyat asoslari; Toshkent 2008. 224b.
2. Ibodullayeva. N.O. – Kichik yoshdagi o'quvchilarda insonparvarlik g'oyasini shakllantirishning pedagogik asoslari; NavoiyDPI 2004. 141b.

3. Karimov.I. – Yuksak ma`naviyat – yengilmas kuch; Toshkent 2016. 176.
4. Mirziyoyev.Sh. – Yangi O`zbekiston taraqqiyot strategiyasi; Toshkent 2023. 416b.
5. Masharipova.G / Xo`janova.T. – Ma`naviyatshunoslik; Toshkent 2022. 416b.

